

جرم شناسی محکومین (CC)

مختصری از جرم شناسی انتقادی برخاسته در
کاتادا و آمریکا و گذری بر دیالوگ زندانیان جرم شناس شده

تألیف:

دکتر سلمان کونانی

جرم شناس و استادیار دانشگاه

مجمع علمی و فرهنگی مجد

سرشناسه : کونانی، سلمان،
 عنوان و نام پدیدآور : جرم‌شناسی محکومین (CC) :
 مختصری از جرم‌شناسی انتقادی برخاسته در کانادا و آمریکا.../تالیف سلمان کونانی.
 مشخصات نشر : تهران: مجد، ۱۳۹۵.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۷۷۱-۲
 وضعیت فهرست نویسی : فیپا
 موضوع : جرم‌شناسی انتقادی
 موضوع : زندانیان
 موضوع : جرم‌شناسی
 پایبندی کنگره : HV ۶۰۱۹/ک۹ج۴ ۱۳۹۵
 ردیف دیویی : ۳۶۴
 شماره کتابشناسی ملی : ۴۵۸۶۸۰۹

هرگونه تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است.
 مطالب تخطی را به دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرمایید.

جرم‌شناسی محکومین (CC)

تألیف: دکتر سلمان کونانی

ناشر: مجد

چاپ اول: ۱۳۹۶ تعداد: ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و منحصراً «مجد» است.

دفتر مرکزی مجد

تهران، میدان انقلاب تقاطع خیابان منیری جاوید و شهدای راندا مری، پلاک ۵۷ طبقه پنجم

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۱۲۰۷۸ - ۶۶۴۱۳۸۱

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۷۷۱-۲

ISBN: 978-600-193-771-2

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تعزیرات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم تلفن: ۶۶۴۹۰۶۱

شعبه اردیبهشت: خیابان اردیبهشت (منیری جاوید)، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۹ تلفن: ۶۶۴۸۳۷۴

www.majdlaw.ir

E-mail: majdlaw92@gmail.com

سیستم اشتراک پذیری «مجد»:

ارسال پیامک حاوی نام و نام خانوادگی و شغل (در صورت تمایل) به شماره ۰۲۱۶۶۴۹۰۹۹۸

فصلنامه حقوقی مجد با ارائه مقالات اساتید مبرز حقوق کشور بطور منظم منتشر می‌شود.

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱۱
مقدمه (شناخته‌ها و ناشناخته‌های جرم‌شناسی انتقادی).....	۳۱
الف: اندیشه و مبنای فکری جرم‌شناسی انتقادی.....	۳۱
ب: شاخه‌ها و گونه‌های مختلف جرم‌شناسی انتقادی.....	۳۸
۱) جرم‌شناسی مارکسیست.....	۳۹
۲) جرم‌شناسی فمینیستی.....	۳۹
۳) جرم‌شناسی پست مدرن.....	۴۱
۴) جرم‌شناسی صلح مدار.....	۴۳
۵) جرم‌شناسی تالیسم (واقع‌گرایی) چپ‌گرا.....	۴۵
۶) جرم‌شناسی خبرساز (رسانه‌ای).....	۴۷
۷) جرم‌شناسی سبز.....	۴۸
۸) جرم‌شناسی ساختمان‌داری یا پیوندمدار.....	۴۹
۹) جرم‌شناسی عمومی یا همه‌گیر.....	۵۲
۱۰) جرم‌شناسی فرهنگی.....	۵۲
۱۱) جرم‌شناسی ضد فرهنگی.....	۵۵
ب: گذری هرمنوتیکی بر مونولوگ‌های مکتبی و دور از جرم‌شناسی و وانهادن آن.....	۵۷
۱) برهم‌کنش آسیب‌شناسی اجتماعی (Zemiology/ Social Pathology) و جرم‌شناسی انتقادی؛ عبور از برخی شبهات و تصحیح اشتباهی منایی.....	۵۷
۲) کاستی نمایی کنترل‌شناسی (Controlology)؛ نقدی بر کارکنان شناسی: فراسوی (عبور از) جرم‌شناسی جدید (Controlology: Beyond the New Criminology) اثر جیمسون دیتون (Jason Ditton).....	۶۰
ت: رویکرد و چشم‌انداز نظری کتاب.....	۶۶
فصل نخست: جرم‌شناسی محکومین (CC)؛ تعریف و رویکرد.....	۷۹
۱-۱- آنچه که فصل اول بحث می‌کند.....	۸۰
۱-۲- مفاهیم، اصطلاحات و واژگان کلیدی فصل اول.....	۸۰
۱-۳- هدفی که دنبال می‌شود.....	۸۰

- ۸۱-۴-۱- رهنمودی که فصل اول معرفی می‌کند..... ۸۱
- ۸۱-۵- توصیه برای مطالعه فصل اول..... ۸۱
- ۸۱-۶- شما بعضی وقت‌ها نمی‌توانید یا نمی‌دانید... نه اینکه نشود یا نباشد..... ۸۲
- ۸۱-۷- پیش‌سازمان دهنده..... ۸۳
- ۸۱-۸- پیش‌نگری..... ۸۳
- ۸۴- مبحث نخست: تعریف و پیام‌ها..... ۸۴
- ۸۴- گفتار نخست: تعریف و شناخت محتوایی..... ۸۴
- ۹۳- گفتار دوم: پیام‌های انتقادی و رویکردها..... ۹۳
- ۱۰۱- گفتار سوم: آشنایی با برخی از جرم‌شناسان محکوم و اندیشه‌های آنها..... ۱۰۱
- ۱۰۵- (۱) رانک تانن بوم..... ۱۰۵
- ۱۰۵- (۲) جان ابرین..... ۱۰۵
- ۱۰۶- (۳) ریچارد مک‌کلم..... ۱۰۶
- ۱۰۷- (۴) گرنگ نیوبرا..... ۱۰۷
- ۱۰۷- (۵) استفان، سی ریچاردز..... ۱۰۷
- ۱۰۸- (۶) جفری یان راس..... ۱۰۸
- مبحث دوم: مجاری و زمینه‌های انتقادی توصیف جرم شناسی محکومین
- ۱۱۰- (CC)..... ۱۱۰
- ۱۱۲- گفتار نخست: طرح ایده شکست زندان سیاست تازه..... ۱۱۲
- ۱۱۳- گفتار دوم: تفکر هم‌طریق با پارادایم برساخت گرای..... ۱۱۳
- ۱۱۴- گفتار سوم: نفی اقلیت‌گرایی کیفری..... ۱۱۴
- ۱۱۵- گفتار چهارم: انتقاد از وضعیت و شرایط سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جامعه..... ۱۱۵
- ۱۱۷- گفتار پنجم: عبور از گفتمان غیرخودی تلقی کردن محکومان..... ۱۱۷
- ۱۱۹- گفتار ششم: تأکید بر گردآوری داده‌های جنایی و نقد و داوری آن..... ۱۱۹
- گفتار هفتم: جدل با قانونی شدن رفتارهای مدیریتی غیرقانونی در زندان و نقد
- ۱۲۰- کسوف عقلانیت..... ۱۲۰
- ۱۲۲- گفتار هشتم: مخالفت با خشونت در حاشیه اجرای کیفر حبس..... ۱۲۲
- گفتار نهم: موضع‌گیری انتقادی در قبال بزهکاری و محکومیت فرادستان و
- ۱۲۳- فرودستان..... ۱۲۳
- گفتار دهم: استقبال از مطالعات و پژوهش‌های میان‌رشته‌ای و بعضاً خارج از
- ۱۲۴- چارچوب علوم جنایی در حوزه زندان..... ۱۲۴
- ۱۲۷- گفتار یازدهم: تحول‌گرایی و استقبال از نواندیشی..... ۱۲۷

۱۲۹.....	* نتیجه گیری فصل اول
۱۲۹.....	** خلاصه فصل اول
۱۳۰.....	*** سؤالاتی برای بحث بیشتر

فصل دوم: محورهای تاریخ شناختی جرم شناسی محکومین (CC)؛ بازاندیشی

۱۳۵.....	درباره زندان
۱۳۶.....	۱-۲- آنچه که فصل دوم بحث می کند
۱۳۶.....	۲-۲- مفاهیم، اصطلاحات و واژگان کلیدی فصل دوم
۱۳۶.....	۳-۲- هدفی که دنبال می شود
۱۳۷.....	۴-۲- رهنمودی که فصل دوم معرفی می کند
۱۳۷.....	۵-۲- بوضه رای مطالعه فصل دوم
۱۳۸.....	۶- شش بعضی وقت ها نمی توانید یا نمی دانید... نه اینکه نشود یا نباشد
۱۳۸.....	۷-۲- پیش سازمار دهنده
۱۳۹.....	۸-۲- پیش نگری
	مبحث نخست: درس های تاریخ زندان و تعظیم جرم شناسی در برابر سابقه
۱۳۹.....	محکومیت
۱۴۰.....	گفتار نخست: الهام از تاریخ زندان
	گفتار دوم: روایت ها و اعترافات تاریخ زندان و رداشت های جرم شناسی
۱۴۵.....	محکومین
	گفتار سوم: دگردیسی در مفهوم و آثار محکومیت از نوبه تا تعظیم جرم شناسی
۱۵۵.....	در برابر آن
۱۶۳.....	مبحث دوم: بایسته های زندان از نظر جرم شناسی محکومین
۱۶۴.....	گفتار نخست: احترام به آموزه های انسانیت مدار در رویکرد الگویی زندان
	گفتار دوم: رویارویی جرم شناسی محکومین با زندان: از فهم نقدها تا سنویر
۱۶۹.....	اولویت ها
۱۷۵.....	گفتار سوم: لزوم جهانی شدن سیاست های حوزه زندان و زندانیان
۱۸۰.....	* نتیجه گیری فصل دوم
۱۸۱.....	** خلاصه فصل دوم
۱۸۱.....	*** سؤالاتی برای بحث بیشتر

فصل سوم: بر نهاده‌ها و مفروضه‌های جرم شناسی محکومین (CC) ۱۸۵

۱-۳- آنچه که فصل سوم بحث می‌کند ۱۸۶

۲-۳- مفاهیم، اصطلاحات و واژگان کلیدی فصل سوم ۱۸۶

۳-۳- هدفی که دنبال می‌شود ۱۸۶

۴-۳- رهنمودی که فصل سوم معرفی می‌کند ۱۸۷

۵-۳- توصیه برای مطالعه فصل سوم ۱۸۷

۶-۳- شما بعضی وقت‌ها نمی‌توانید یا نمی‌دانید... نه اینکه نشود یا نباشد ۱۸۸

۷-۳- پیش سازمان دهنده ۱۸۸

۸-۳- پیش نگری ۱۸۹

مبحث نخست: لزوم فاصله گرفتن از الغاگرایی و ریسک محوری و تذکر به اصلاح

و درمان ۱۸۹

گفتار نخست: فاصله و عدم پیوند با تفکر الغاگرایی ۱۹۰

گفتار دوم: بی‌مسئولیت‌آوردگاه ریسک محوری ۱۹۲

گفتار سوم: تذکر به سیاست اصلاح و درمان ۱۹۴

مبحث دوم: نگرش آموزشی و نه گرا به ساختار و محتوای زندان ۱۹۷

گفتار اول: لزوم نواندیشی در مدل کنترل جنجالی حبس مدار و تلقی از رفتار

محکومان ۱۹۷

گفتار دوم: علمی و لازم دانستن نواندیشی در معرفی زندان؛ ایده‌ای به منزله

یک تغییر ۲۰۴

گفتار سوم: امیدواری به رویش و پرورش در زندان ۲۰۶

* نتیجه‌گیری فصل سوم ۲۱۲

** خلاصه فصل سوم ۲۱۲

*** سؤالاتی برای بحث بیشتر ۲۱۳

فصل چهارم: اصول جرم شناسی محکومین (CC) ۲۱۷

۱-۴- آنچه که فصل چهارم بحث می‌کند ۲۱۷

۲-۴- مفاهیم، اصطلاحات و واژگان کلیدی فصل چهارم ۲۱۸

۳-۴- هدفی که دنبال می‌شود ۲۱۸

۴-۴- رهنمودی که فصل چهارم معرفی می‌کند ۲۱۹

۵-۴- توصیه برای مطالعه فصل چهارم ۲۱۹

۶-۴- شما بعضی وقت‌ها نمی‌توانید یا نمی‌دانید... نه اینکه نشود یا نباشد ۲۱۹

۲۲۰.....	۷-۴- پیش سازمان دهنده
۲۲۱.....	۸-۴- پیش نگری
۲۲۱.....	مبحث نخست: حوزه پژوهش و تحقیقات
۲۲۱.....	گفتار نخست: حمایت یکپارچه از زندانیان و نفی تبعیض در زندان
	گفتار دوم: دمکراسی پژوهشی و مشاهده محور شدن تحقیقات و مطالعات حوزه
۲۲۴.....	زندان
۲۲۹.....	بند نخست: توسعه سهامداران دایره پژوهشگران حوزه زندان
۲۳۱.....	بند دوم: روش مشاهده مستقیم و دیده بانی تحقیقاتی
۲۳۳.....	بند سوم: پژوهش ترکیبی و چند نهادی
۲۳۴.....	بند چهارم: تبلیغات تحقیقاتی مستقل
۲۳۶.....	بند پنجم: مردم شنایی و قوم نگاری زندانیان
۲۳۸.....	بند ششم: تلفیق متفاوت از تخصص گرایی
۲۳۹.....	بند هفتم: سنجش درد و کلیشه شکنی حقوقی - جرم شناختی
۲۴۱.....	بند هشتم: قاعده «اس بن برره»
۲۴۲.....	بند نهم: تحقیق زندان - از رانندگی آموزش مناسب تر جرم شناسی
	گفتار سوم: پیوندی شدن تفکر ساده داری - تحویل و تعدیل تجربی
۲۴۵.....	چشم انداز آکادمیک آن
۲۴۹.....	مبحث دوم: حوزه نقش و اعتبارسنجی
۲۴۹.....	گفتار نخست: انعکاس نقش زندان در سیاستگذاری عمومی
	گفتار دوم: قانونی شدن و فراگیری تجدیدنظر در صورت کم بر اساس تجربه
۲۵۲.....	زندان
۲۵۶.....	گفتار سوم: جلوه عملی بخشیدن به حقوق زندانیان در منطق ادبیات زندان
۲۶۱.....	* نتیجه گیری فصل چهارم
۲۶۱.....	* بحث نظری و آرمان نهایی مؤلف
۲۶۵.....	*** خلاصه فصل چهارم
۲۶۵.....	*** سوالاتی برای بحث بیشتر
۲۷۱.....	واژگان
۲۷۵.....	منابع و مأخذ
۲۸۵.....	نمایه

فهرست قاب اندیشه

۹۲	پساتوسعه گرایی
۹۶	پدیدارشناسی
۱۰۰	طرحی برای مدیریت زندانیان
۱۰۲	زندانبان و زندانی
۱۴۴	دفاعیه در جریان محاکمات نبرد آرگینوس
۱۶۲	خوب (خیر)
۲۰۳	کنترل اجتماعی: قدرت معنوی
۲۰۶	درمان دردها
۲۱۱	درباره آموزش و ورزش
۲۲۷	ضرورت وضع قانون پیشگیری
۲۳۳	نظریه سازی و نظریه پردازان
۲۳۷	انسان شناسی حقوقی
۲۵۱	علم و طرح فرضیه
۲۶۰	قانون

فهرست کادرهای نگاه دیگر

۸۸	نگاه دیگر - ۱
۱۱۶	نگاه دیگر - ۲
۱۵۹	نگاه دیگر - ۳
۱۶۵	نگاه دیگر - ۴
۱۷۶	نگاه دیگر - ۵
۱۹۵	نگاه دیگر - ۶
۲۰۷	نگاه دیگر - ۷
۲۲۳	نگاه دیگر - ۸
۲۲۵	نگاه دیگر - ۹
۲۵۵	نگاه دیگر - ۱۰

پیشگفتار

((نمایی از سیده دم جرم شناسی محکومین (CC) در کارناوال جرم شناسی انتقادی))
 «خداوندا چه بسیار از خطاها و لغزش‌های عمیق و بزرگ بندگان خود می‌گذرد و بر آنها عذاب می‌گذارد، لیکن انسان‌های پر مدعای امروز که بر حکومت ماتریالیستی خود بر کره خاکی سی‌بالا غالباً نتوانسته‌اند دیروز تاریک خطاکاران را که امروز راه صداقت، انسانیت و دوستی را پیش گرفته‌اند و مصراً میل به سودمند واقع شدن برای جامعه و خصوصاً معلمی در عرصه آموزش چرایی خطاکاری و چگونگی برائت از آن دارند، فراموش کرده و امروز به برداشتن خشان آنها را بنام و به خاطر آن خطاکاری، برای ابدیت به خاک نسپارند.

بحث از اینکه چون دیروز خطاکاران را نایستی امروز محدود مانده و بسیاری از حقوقشان سلب شود و از متن اجتماع دور نگه داشته شوند و نتوانند بر کرسی‌های منزلت اجتماعی تکیه زنند، خود کم از یک خطای بزرگ نیست و جهل به الفباهای قرارداد اجتماعی تمدن ساز، بزه پوشی ارزش آفرین، عادت طلبی و نیکوخصلتی ذاتی ابناء بشری را نوید می‌دهد. بزه‌کار امروز می‌تواند معمار سایه - جرم شناختی فردا باشد و راه قانونگرایی در پیش گیرد و به عنصری فعال و با تجربه برای شناسایی کانون‌های انحراف زا و روش یابی مطلوب پیشگیری از آنها مبدل شود.
 به امید رنگ باختن کسوف عقلانیت‌ها و تالو بارقه‌های جاوید انسان‌مداری کیفری و جنایی و درک اینکه امید و امیدواری چیز خوبی است و شاید بهترین چیز باشد».

۱- در کشاکش نبرد نظری بهار و خزان تعالیم، رنگین کمان فلسفه و روند عرضه و تقاضای رویکردی علم جرم شناسی که سوابق تاریخی کهن دارد، یقیناً همه به اشراق در می‌یابند که ماهیت و مفهوم بهینه گرایی و بیشینه طلبی نظری آن چه و ملزومات نوگرایی و تحول آفرینی در عرصه آن چیست. با این وجود، کمتر بدان اندیشیده و آنرا

کاویده اند، مگر در چشم انداز نگاه‌های نوعاً کلاسیک و اثباتی که امروزه دیگر رخت تکافو و استغناء در ترسیم سیمای جرم‌شناسی، آموزه‌ها و شالوده‌های فکری آن بر تن ندارند. نمایش حیات خیره‌کننده و انسانی سیاست‌گذاری‌ها، رهیافت‌ها و موازین راهبردی علم جرم‌شناسی و درک و فهم ساختار مجمع الجزایری و گسترده آن نیازمند تتبع و تفحص در رفت و آمدهای نظری و سیاسی این علم و برجسته‌سازی موجودیت و اعتبار رویکردهای مختلف و بعضاً موازی و متهافت مجسم شده برای آن است.

جرم‌شناسی هرگز قصه واحدی ندارد و شهر خیال آن بیشتر و پیش‌تر بال می‌کشد و در یک منظر نیز به «جهان جنایی پیرامون» نمی‌نگرد، لیکن داستان تلاش برای مداخلیت بن‌سیدن اندیشه‌های انسان‌گرا و معرفی و نهادینه‌سازی نگاه اصلاحی و انسانی، محکومان، همواره و در ازمته و امکانه مختلف در صورت‌های گوناگونی بر سنگفرش نگرش این علم ردهای فراوانی بر جای گذاشته و حتی در عصر تجربه رادیکال‌ترین و کیفرگرترین سیاست‌های جرم‌شناختی نیز، حیات جوشان خود را به مخاطبان عرضه داشته‌اند. لذا برای شناخت علم جرم‌شناسی که در برداشتی هرمنوتیکی می‌توان از آن به عنوان شاخه‌ای تلافی‌تدابیر حقوقی و غیر حقوقی، کیفری و غیر کیفری، جامعه‌ی، سیاسی و فرهنگی و اجتماعی و البته انتقادی در امر تدبیر مسائل و اتفاقات دهکده جنایی جامعه‌نشر نمود، باید از عمر و سوابق رهنمودهای موازی و هم‌عرض آن مطلع شد و به اعزاز فرجام موازین جهانی و آرمان شهری آن نیز التفات داشت و با احترام و توجه ذاتی شناختی با قصه شکست‌های متعدد مطرح شده در حاشیه و متن آن برخورد نمود. به همین مسائل و درک آنها به فهم بهتر و عمیق‌تر چرایی و چگونگی رویکردهای انتقادی و تطور آنها در عرصه علم جرم‌شناسی کمک زایدالوصفی خواهد نمود.

در سایه سار امواج واقعیات حاکم بر دهکده جنایی، در دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ میلادی که رفته رفته جرم‌شناسی اصلاح و درمان و تفکرات جرم‌شناسی علت‌شناختی بالینی با وجود عقبه تاریخی مسلم و مرتکز خود آماج نقدهای گسترده قرار گرفت و حتی از ناکارآمدی و واقع‌گرا نبودن آنها صحبت به میان آمد و فرضیه ظاهرگرا بودن و شکست جرم‌شناسی سنتی و کلاسیک روز به روز با استقبال مواجه می‌گشت، به یکباره در قلمرو نظام اجتماعی ایالات متحده آمریکا و برخی از ممالک

انگلیسی زبان هم طریق با مبانی فکری نظام حقوقی کامن لا، گفتمان جرم شناسی انتقادی با رویکرد جدید خود اعتبار مضاعف حاصل نمود که با داعیه عبور از جرم شناسی کلاسیک، تفسیری جدید از فرایند بزهکاری، سهامداران و سیر تکوین و تطور آن در انداخت.

در کلام جرم شناسی انتقادی که بر اسلوب اقتصاد و سیاست تکیه دارد، جرم محصول تبعیض طبقاتی و نژادی در جامعه و ساختار نامناسب و غیر علمی تأسیسات و نهادهای حقوقی و اجتماعی است. بخلاف جرم شناسی‌های کلاسیک و جریان غالب که عمدتاً ریشه‌های ارتکاب جرم را به عوامل درونی و فردی ارجاع می‌دهند، جرم شناسی انتقادی آشکارا جرم را ناشی از شرایط ساختاری جامعه، نهاد قدرت رسمی و اشکال مختلف تبعیض فئنگی، اجتماعی و اقتصادی نهاده شده در اجتماع و در چرخه تعاملی شهروندان می‌داند.^۱

تفکرات جرم شناسی انتقادی موجب دگرذیسی در روش مطالعه جرم و تغییر نوع نگرش نسبت به مقوله سبب شناسی جنایی و اصول حاکم بر جرم شناسی شده‌اند و در فضایی سرشار از علقه‌ها و راهبردهای هنجاری سعی دارد در بستر بازخوانی و تحلیل محتوایی توزیع ناعادلانه و نابرابری در منابع و امکانات اجتماعی به فهم جرم به عنوان یک فرآورده و پدیده‌ای برساخته شده نزدیک شود.

۲- خاستگاه جرم شناسی انتقادی، آمریکا و متعاً جوامع انگلستان و کانادا می‌باشد.^۲ رقابت‌های سیاسی و انتخاباتی در دهه هشتاد میلادی در آمریکا و تحرکات انقلابی و سیاسی ساختار شکن بستر غالب تکوین و شیوع جرم شناسی انتقادی واقع شد که روحیه و رویه سیاسی دارد، لکن هرگز نمی‌توان آنرا شاخه‌ای از علم سیاسی تلقی نمود. پیکار با شکاف‌های اقتصادی و اجتماعی و تبعیض میان مردمان از جریانی به عمر تاریخ حکایت دارد که همیشه مطلوب نظر مردمان آزادیخواه و اندیشمندان روشنفکر بوده و هرگز نمی‌توان برای آغاز و انجام آن تقویم محدودی تصور نمود. لذا جرم شناسی انتقادی که الگوی تکامل یافته چنین تحرکاتی در بستر علوم جنایی است، نمی‌تواند جلوه و منطبق سیاسی و انقلابی نداشته باشد.

1 - Russell, S; The Continuing relevance of Marxism to Critical Criminology, Critical Criminology Journal, 2002, No.11, pp.93-112

2 - Ratner, R.S; Pioneering Critical Criminology in Canada, Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice, 2006, 48 (5), pp. 647-649

مشکلات و بحران‌های مالی دهه هشتاد و فزونی روزافزون نرخ ارتکاب و تکرار جرم در جامعه آمریکا به تدریج زمینه ساز شکل‌گیری اندیشه ناکارآمدی جرم‌شناسی رایج واقع شد و مسائلی چون فقر ساختاری و مناسبات جنسیت مدار موجود در جامعه در راستای اسباب جرایم معرفی شد. واقعیت بزه زایی ساختاری جوامع در کلام جرم‌شناسی انتقادی با نفوذ به ادبیات جنایی و جرم‌شناختی کشورهای انگلستان و کانادا سبب شکل‌گیری راهبرد «اتحاد نظری مثلث» در پاسخ‌شناسی جرایم و بازاندیشی رئالیستی در قلمرو چرایی رخداد آنها شد که ضمن دفاع از شکل‌گیری گفتمان معاهدات در عرصه جرم‌شناسی از احتمال شکست تدابیر سستی و معمول در مواجهه با جرایم و بیستگی‌گرایش به تدابیر پیشگیرانه و مهارگرانه فراملی و منطقه‌ای صحبت نموده و مدیریت، نرخ تکرار جرم در جامعه را مستلزم ایجاد تغییر در ساختار حکومت، دولت حاکمه و مناسبات و برادهای اجتماعی می‌داند که نمی‌تواند به تعالیم حقوق بشری و جهانی بی‌اعتنا باشد.

تکامل جرم‌شناسی انتقادی مرعوب پیوند و هم‌افزایی علوم انسانی، اجتماعی و جنایی در قلمرو کشورهای وابسته به خانواده حقوقی کامن لا خصوصاً جامعه آمریکا و کانادا شده است که از آغاز قرن بیست و یکم بیش از هر جامعه‌ای شاهد شکل‌گیری و برجسته شدن آموزه‌ها و برنده‌های انتقادی در نحوه نگرش به جرایم بوده‌اند. از زمان استفان هارپر (نخست‌وزیر سابق کانادا) تاکنون رویکرد علت‌شناسی تحقیقی و سستی در تفکرات جرم‌شناسی کانادایی بیش از پیش به اعتبار شده و جرم‌ثمره گسترش تبعیض و تلاطم اجتماعی تلقی شده است.^۱

۳- جرم‌شناسی انتقادی مناسبات نزدیکی با جرم‌شناسی رادیکال و اصطلاحاً جدید مطرح شده توسط «یان تیلور»، «جاک یونگ» و «پاول والتون» دارد، اما مرکز در همه جهات مترادف با آن نبوده و فراتر از قلمرو آن دارای تفاسیر جنایی، تدابیر و رهنمودهای اجرایی مستقل و متنوعی می‌باشد.^۲ نظریه جرم‌شناسی جدید که توسط این محققان در سال ۱۹۷۳ در قالب نگارش کتابی با همین عنوان که در سال ۲۰۱۳ به چاپ

1 - Raymond, Michalowski; The History of Critical Criminology in the United States, in Walter, S.Dekeseredy and Molly, D; Routledge Handbook of Critical Criminology, first published, London: Routledge, 2012, pp. 32-45

2 - Lynch, Michael. J, and Paul.B. Strettesky; Radical and Marxist Criminology, UK: Ashgate Publishing, 2011, pp. 6-7

چهلّم رسيد مطرح شد، از ترسيم و تجلی نظريه ای اجتماعی برای تبیین انحرافات حکايت دارد که با بحث از جرم شناسی کلاسیک و انقلاب پوزيتیویستی و تجدیدنظر در مکتب اثبات گرایی آغاز شده و سپس به میعادگاه نقد و نظر در رویکرد دورکیم و فردگرایی تحلیلی، تبیین های جامعه شناختی از جرم، واکنش اجتماعی، واقع گرایی آمریکایی، نظریات مارکسیستی و کنترل جرم و نظریات جدید تضاد مبدل شده است.

متعاقب نگارش کتاب جرم شناسی جدید، سخن از جرم شناسی انتقادی و جهه علمی تری حاصل نمود و عملاً در سرزمین کرانه ناپدید علوم جنایی تجربی و تفسیری، مانعیت و جایگاهی آشنا و ممتاز کسب نمود. در این زمان بسیاری از متفکران ضرر می نمودند که سراسر ماهیت جرم شناسی انتقادی همان چیزی است که در نظریه جرم شناسی جدید و رادیکال انعکاس یافته است، اما واکاوی متون و تحقیقات صورت گرفت. در حوزه جرم شناسی انتقادی نشان می دهد که چنین تصویری فاقد اعتبار علمی است. اساساً قلمرو جرم شناسی انتقادی بسیار وسیع تر از جرم شناسی رادیکال می باشد.

عنصر محوری مورد مطالعه در جرم شناسی رادیکال پذیرفتن رابطه معنادار میان تبعیض جنسیتی و طبقاتی در جامعه و انحصار کالی جرایم است که در جرم شناسی انتقادی هم مورد توجه است، اما فراتر از چنین مؤلفه ای امروزه جرم شناسی انتقادی حتی از چارچوب و قلمرو علوم جنایی و جرم شناسی فراتر رفته و اساساً به عنوان یک حوزه مطالعاتی میان رشته ای که از مناسبات نزدیکی با علوم سیاسی و اجتماعی برخوردار است، سعی دارد جرم را ناشی از ساختار طبقاتی جامعه، تبعیض و نابرابری اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی معرفی کند و از مسائلی چون لزوم تجدیدنظر در مدل سیاسی دولت حاکم و بایستگی عقب نشینی از فرهنگ سیاسی - اقتصادی عمومی صحبت نماید که ماهیتاً موضوعاتی خارج از قلمرو علم جرم شناسی می باشند. لذا، فرضیه ذات سیاسی و استعداد خروج از حوزه های محض جرم شناسی پیرامون جرم شناسی انتقادی از اعتبار و قابلیت اثبات مضاعفی برخوردار است. چنین واقعیتی هرگز اجازه برابری جرم شناسی انتقادی و جرم شناسی رادیکال مطرح شده توسط محققانی چون یانگ، تیلور و والتون را نمی دهد.

۴- جرم‌شناسی انتقادی که با مبادی فکری حقوق و جرم‌شناسی مکاتب مارکسیستی و رادیکال در بسیاری جهات اقتران و برهم کنش مثبت دارد، حوزه فکری گسترده‌ای داشته و شامل انشعابات و شاخه‌های متعددی است که هر کدام در آسمان نقد و نظر در زمینه‌ای خاص از علوم جنایی و حتی فراتر از آن ستاره‌هایی ساطع و لامع درآویخته‌اند.

در سرزمین انتقادباوری و تلاش برای درانداختن تعالیمی منتقدانه در مواجهه با پدیده جنایی و مسیر تکوین و توسعه و آثار و حواشی آن، نظریات و گفتمان‌های مختلفی پدید آمد و پیوند حاصل نموده و هر کدام به نحوی سهامدار تجلی رویکردهای جرم‌شناسی انتقادی واقع شده‌اند. مثلاً نظریه جرم‌شناختی «برچسب زنی» و بطور کلی نظریات برآمده از جرم‌شناسی واکنش اجتماعی^۱ که روحیه و صبغه کاملاً انتقادی دارند و به عنوان ریزیک‌ها و نظریات آغازگر و پیشگام تعالیم جرم‌شناختی انتقادی تلقی و تفسیر می‌شوند، - جرم‌شناسی پدیدینه‌ای مصنوعی و ناشی از ساختار اجتماع و عملکرد خود دستگاه عدالت کیفری و تأسیسات مختلف آن نظیر پلیس و محاکم می‌دانند.^۱

در این افق، رهنمودهای جرم‌شناسی حقوقی (جرم‌شناسی سیاست جنایی و ابزارها و تکنیک‌های حقوقی) هم قابل استناد می‌باشد که با آسیب‌شناسی نظام و مدل سیاست جنایی حاکم بر جامعه به دنبال شفاف‌سازی بر روی ساختار دستگاه عدالت و فنون و ابزارهای حقوقی و کیفری مختلفی می‌باشد که در جامعه مکرر است در مراحل چون پیشگیری از جرم و پاسخ‌شناسی جرایم مورد تمسک واقع شوند.

جرم‌شناسی انتقادی که عمده‌تأ سبب دگرگونی در قلمرو نظریات جرم‌شناسی واقع شده است، قرابت و پیوند محسوسی با سایر تعالیم و آموزه‌های جرم‌شناختی انتقادی دارد هرچند که در خطوط و حوزه‌های وسیعی هم از آنها متمایز می‌باشد. اجمالاً مکاتبی چون جرم‌شناسی محکومین (CC)، جرم‌شناسی پست مدرن، جرم‌شناسی فمینیستی، جرم‌شناسی فرهنگی، جرم‌شناسی طرفدار صلح، جرم‌شناسی واقع‌گرای چپ، جرم‌شناسی سبز، جرم‌شناسی عمومی و همه گیر و جرم‌شناسی نژادمدار

1 - Heimer, Karen; Labeling Theory: Historical Roots, Implication and Recent Developments, in Explaining Criminals and Crime (eds); Raymond, P. And Ronet, B, Los Angeles: Roxbury press, 2001, pp. 223-241

انتقادی از جمله مهمترین شاخه‌های جرم‌شناسی انتقادی به شمار می‌روند که هر کدام زاویه دید انتقادی و موضوعات مشخص خود را دارند. این شاخه‌ها در بعد روش مطالعه و سبب شناسی جرایم از رویکرد عمدتاً مشابه‌ای بهره می‌گیرند که ویژگی بارز آن، ساختار شکنی نظری و توجه به نقش و دخالت عوامل و شاخص‌های سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی است.

۵- جرم‌شناسی محکومین (CC) یکی از مهمترین شاخه‌های جرم‌شناسی انتقادی معاصر است که سهامداران و مؤسسان اولیه آن همان محکومان و زندانیان سابق می‌باشند که پس از تحمل مدت محکومیت و آزادی از زندان با طی مدارج تحصیل و دانش‌اندوزی در حوزه علوم اجتماعی و جرم‌شناختی اینک به اساتید دانشگاه و محققانی برجسته در حوزه نقد نظام دادگری، سبب‌شناسی جرایم و آسیب‌شناسی سیستم زندانبانی پرداخته‌اند و سعی دارند براساس تجربیات عینی و واقعی خود از دنیای زندان به بهبود شرایط و استانداردهای فرایند مدیریت بزهکاری در اجتماع و ارتقاء موازین آموزشی جرم‌شناسی بپردازند.

حوزه مطالعاتی جرم‌شناسی محکومین (CC) علی‌رغم پیوندهای تاریخی با اندیشه‌های عمل‌گرایانه و تجربه‌محور، همان نظام عدالت کیفری امروزه در فضایی آشکار و عیان و البته متفاوت، استقلال و اعتبار یافته و در قالب یک نظریه و مکتب علمی با رویکرد خاص دارای نموده‌ها و بیرقی در بازار اندیشه‌های علوم جنایی گشته است. این نظریه که حقیقتاً مامای دانش محکومان زندانی است، با رویکرد انتقادی خاص خود به دنبال بازخوانی داستان کیفر زندان می‌باشد و در آسمان علوم زندانبانی، ستاره‌ها آویخته است. جان کلام آن این است که تجربه زندان بطور ذاتی هیچ وقت زندانی را به عنصری نالایق در جامعه مبدل نخواهد ساخت و بسیاری زندانی که پس از آزادی با شایستگی تمام از تجربه زندان درس‌ها آموخته و معمار مدیریت و آسیب‌شناسی فصل‌ها و برگ‌های نوینی از جهان تاریک جنایی شده‌اند که روزی خود کنشگری و عضوی فعال و شاید جسور و با تهور در میان سهامداران آن بوده‌اند.

جرم‌شناسان محکوم (یا به عبارت بهتر سابقاً محکوم) هرگز زندان را یک فضیلت توصیف نمی‌کنند، اما برای تجربه عضویت در آنهم شرّ ابدی و فساد همیشگی قائل نمی‌شوند و تجربه زندان را عامل تخریب شخصیت زندانی نمی‌دانند.

جرم شناسی محکومین (CC) به دنبال مدیریت بهتر زندان و استفاده انسانی تر و کاربردی تر از تجربه زندانیان است و در روش و هدف قرابتی با گفتمان‌های رادیکال طرفدار لغو حقوق کیفری که نگاهی سطحی به قوانین، قانونگزاری های اجتماعی و جنایی و چگونگی مواجهه با ناقضان هنجارهای حقوقی، دینی و اخلاقی اتخاذ نموده اند، ندارد. در گذرگاه‌های فکری این نظریه جرم شناختی انتقادی شخص زندانی یک بزهکار هست، اما مقدم بر آن هنوز یک انسان است با تمام ارزش‌ها، حقوق و کرامت ذاتی و انسانی اش؛ او حسب توافقات و قراردادهای اجتماعی لایق و مستحق عقوبت و تنبیه است. اما هرگز بهای دینش به جامعه، سلب انسانیت و هتک حرمتش نخواهد بود. زندانیان محققاً مهمانان خوانده و ناخوانده زندان هستند که می‌توانند سواد و دانش اندوخته و راه - معه پیری مجدد در پیش گیرند. زندانی به عنوان یک انسان سواد آموخته و ترقی یاب باید مجدداً سهامدار نعمت آزادی و احترام اجتماعی گشته و چه بسا بتواند خود به معمار یزرگ رای تدبیر معضل تبهکاری در جامعه بدل گردد و در لباس و کسوت یک جرم شناس - مددکار بخشی از رسالت تلاش برای برافراشتن جامعه ای کم بهره از جرم و جنایت گردد.

محققاً در ایام تحمل محکومیت و به مراتب لازم و مناسب باید به فکر محکومان بود و رنگ سکوت از حیات حیات در اسارت و انزوا، آنها زدود. زندانیان همیشه منتظر دستان یاری گر اجتماع بوده و محتاج محبت های واقعی اند. آنان اغلب ملامت ها کشیده و رنج ها دیده اند؛ دیگر انصاف نیست که در دهکده تنهایی خود در زندان ها هم به حال خویش رها شوند؛ آنان قطعه ای از پازل فلسفه امتان اعراف به خطا، اظهار ندامت و بازگشت به سوی خدایی هستند که مظهر مهربانی، غلبه بر خشم است. جامعه آزاد خیلی زود به محبوب و معشوقه ای برای زندانیان بدل می‌شود که ناز کردن هایش به سادگی قابل تحمل نخواهند بود، زیرا دیگر توانی برای خریدار شدن در این بازار بی انتها برایشان باقی نمی ماند. در حالی که عمیقاً آرزوی وصال دارند. چه الهام بخش و استعاره پذیر می گوید «شهریار شعر» که:

آمدی جانم به قربانت ولی حالا چرا / بی وفا حالا که من افتاده ام از پا چرا
نوشدارونی و بعد از مرگ سهراب آمدی / سنگدل این زودتر می خواستی حالا چرا
عمر ما را مهلت امروز و فردای تو نیست / من که یک امروز مهمان توام فردا چرا
نازنینا ما به ناز تو جوانی داده ایم / دیگر اکنون با جوانان نازکن با ما چرا

وہ کہ با این عمرهای کوتاه بی اعتبار / اینهمه غافل شدن از چون منی شیدا چرا
 شور فرهادم پیرش سر به زیر افکنده بود / ای لب شیرین جواب تلخ سربالا چرا
 ای شب هجران که یک دم در تو چشم من نخفت / اینقدر با بخت خواب آلود من لالا چرا
 آسمان چون جمع مشتاقان پریشان می کند / در شگفتم من نمی پاشد ز هم دنیا چرا
 در خزان هجر گل ای بلبل طبع حزین / خامشی شرط وفاداری بود غوغا چرا
 شهریارا بی حبیب خود نمی کردی سفر / این سفر راه قیامت میروی تنها چرا

جرم شناسی محکومین (CC) صرفاً در مورد تجربیات زندانیان سخن نمی گوید، بلکه الگوهای نوینی از تفکر را در حوزه جرم، قانون و کنترل اجتماعی معرفی می نماید و . فکر برجسته سازی ضرورت مطالعه علمی تر و دقیق پیرامون زندان و قصه سرنوشت جرمیت آن است و از خطوط فکری کلان جرم شناسی انتقادی تأسی و تبعیت می نماید. این نظریه در مکتب انتقادی در مطالعه زندان و تجربه زندانیان از چارچوب های تحلیلی متفاوت و منحصر به فردی بهره می گیرد که شاید در میان نگرش های موازی دیگر چندان عمیق آشنا جلوه نکنند.

تمرکز ویژه بر محیط زندان و قابلیت ها و استعداد های خاص آن سبب شده است برخی از جرم شناسان از وجود جمعیت متنوعی در زندان ها تحت عنوان «حقوقدانان زندانی»^۱ و مراکز آموزش و یادگیری حقوق در زندان ها سخن به میان آورند که پیام آور گونه علمی و قابل دفاع از فرایند انتقال دانش در دایره محیط کیفری می باشد. استفاده از دانش حقوقدانان زندانی و ایجاد فرصت بست لازم برای مراجعه سایر زندانیان به آنها برای حل و فصل مسائل و مشکلات حقوقی خرد می تواند اندکی به ایام حبس و تحمل محکومیت کیفری و کنعان آرزوها و اسداف آن منایی دیگر بخشیده و به تسریع روند تکاملی زندان ها کمک نماید.^۲

۶- جرم شناسی محکومین (CC) در بستر هژمونیک بر نهاده های جرم شناسی انتقادی کلان فقط به نقد نابرابری اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی به عنوان عوامل اصلی ارتکاب جرم توسط زندانیان و سایر محکومان اکتفا نمی کند و بلکه با به چالش کشیدن پژوهش ها و مطالعات حقوقی، جامعه‌ی و جرم شناختی مرسوم در

1 - See: Ulyses, B. Hook; Convict Criminology; A Case Assessment, Florida press, 2004

2 - Jailhouse Lawyer

3 - Milovanovic, D; Jailhouse Lawyers and Jailhouse lawyering, International Journal of the Sociology of Law, 1988, 16, pp.455-470

حوزه زندان‌ها و زندانیان، فرضیه در حاشیه ماندن ساختگی و تعمدی نهاد زندان و سرگذشت زندانیان را دنبال نموده و مدعی است اگر تجربه زندان و محکومیت در عداد شاخص‌ها و پارامترهای تقویت‌کننده نظام دادگستری رسمی و اجتماعی در مدیریت پدیده جنایی تعریف نشود، هرگز نمی‌توان زندان را به درستی شناخت و با ملزومات علمی سازی و بهره‌وری هدفمندتر و کارا تر از آن آشنا گشت.^۱

قطعاً جرم‌شناسانی که خودشان سابقه حضور و اقامت در زندان را به عنوان محکومان دیروز دارا می‌باشند، بهتر از هر کسی خواهند توانست در راستای رتق و فتق و کنترل آسیب‌های محیط زندان و شستشوی ادبیات فنی و پیشگیرانه آن ایفای نقش نمایند. لذا استقبال از حضور آنها در چرخه دادگستری رسمی و مقابله با جرایم و انحرافات می‌تواند اسباب‌دهای عمل‌گرایی جنایی نظام حقوقی و اجتماعی را ارتقا بخشیده و فرصتی مطلوب برای توانمندسازی زندان‌ها و فرایند عمومی اجرای کیفر حبس فراهم آورد.

۷- هدف اصلی جرم‌شناسی محکومین (CC)، تنویر نواقص پژوهش‌ها و تحقیقات مرسوم و رایج در حوزه زندان و زندانی واقعی زندانیان در ایام محکومیت می‌باشد که در چشم انداز آن رسالت‌هایی چون توسعه تحقیقات مبتنی بر مشاهده و حضور مستقیم و فعال در محیط کیفری و تجدیدنظر در ساختار آموزشی و آکادمیک تربیت جرم‌شناسان و متخصصان حوزه علوم جنایی نیز دنبال و پی‌بندی می‌گردد.

۸- مطالعه و پژوهش در حوزه شناخت زندان و اسباب‌شناسی آن و نیز ترسیم سیمای حقیقی زندگی در حبس و ثمرات و مضار تجربه محکومیت ضرورتی مسلم و غیر قابل کتمان است که عبور از آن موجب سرگردانی دستگاه عدالت کیفری در راستای تلاش برای شناخت و مدیریت اصلی‌ترین ابزار کیفری غرب یعنی زندان خواهد شد. بی‌شک کنار گذاشتن زندان از اجتماع امری محال و نشدنی است.^۲ لذا بی‌توجهی پژوهشی - مدیریتی نسبت به آنها نتیجه‌ای جز انفعال بیشتر نظام عدالت کیفری و عقب‌گردهای حقوقی و جرم‌شناختی نخواهد داشت.

1 - Jeffrey, I. Ross, Stephen, C. Richards, Greg, Newbold, Michael, Lenza, and Robert, Grigsby; *Convict Criminology*, in Walter, S. Dekescredy and Molly, D; *Routledge Handbook of Criminology*, London: Routledge, 2012, pp.160-170

2 - Cohen, S; *Visions of Social Control*, Cambridge: Polity press, 1985, p. 6